

Frode Z. Olsen udgav i 2016 dokumentarbogen *Ikke en jordisk chance* om de danske frivillige, der deltog i forsvaret af Hongkong i 1941. En flot bog, der berettiget fik fine anmeldelser, også i Danmark-Kina (nr. 108).

Historien her er baseret på en virkelig episode fra 2016, da Frode var i Shanghai i forbindelse med researchen til Hongkong-bogen. Det er også hans egne billeder, optaget på stedet, der illustrerer.

Kvinden er en af enkerne. Hendes og de øvrige danskeres historie samt optakten til og forløbet af slaget om Hongkong kan man læse om i *Ikke en jordisk chance*.

Clement's Apartments Rue Lafayette, værelse 74

Hun kom til Shanghai sidste tirsdag i april 1943, men mærkede ikke de varme løfter fra en mild forårseftermiddag. Seks dage tidligere var hun kommet ud af Hongkong på en japansk damper; endelig, men uden sin elskede mand. Uvilkårligt trak hun drengen på armen til sig. Han var sammen med indholdet i en håndtaske og et par kufferter alt, hun havde reddet. Fra nu af var intet længere det samme. Det havde været en farlig rejse. Farvandet mellem Hongkong og Shanghai flød med miner, og under overfladen lurede amerikanske ubåde på japanske mål.

En vicekonsul fra konsulatet kom hende i møde; tydeligvis ældre end hendes 25 år, velklædt, beleven. "Hvor gammel er han?" spurgte han og så på drengen. "To, han blev to år i februar," svarede hun. De kørte i konsulatets bil til et lille hotel. "De kan være her de første par dage, indtil vi får skaffet en permanent løsning, formentlig et lejet værelse med adgang til køkken og ... sådan."

Vicekonsulen fortalte, at livet også var vanskeligt for mange i Shanghai, og naturligvis måtte der tages hensyn til finansielle forhold. Havde hun mon nogen form for opsparing? Nej, alt var brugt til at overleve i Hongkong efter den japanske besættelse. Vicekonsulen havde nikked. Fra nu af ville konsulatet tilstå hende et mindre månedligt beløb, mest som lån, nok til at klare det mest basale. Det ville være en god idé at tænke på lønnet beskæftigelse. Inflationen var tæt ved halvtreds procent om måneden. Havde hun arbejds erfaring?

Fem dage senere så hun sig om i det, der skulle være hendes og drengens hjem, så længe pengene rakte, og så længe krigen forhindrede dem i at rejse hjem til Danmark.

Flyet fra København til Shanghai snittede landingsbanen en enkelt gang, før maskinen satte sig tungt i Pudong Lufthavn. Det var en varm, solfyldt torsdag eftermiddag, den første i september 2016. I min håndtaske lå en blok fyldt med noter fra kvindens nu 75-årige

søn. Jeg havde truffet ham i forbindelse med min interesse for det japanske angreb på Hongkong i december 1941.

"Åh, Hongkong 1941, stedet og året, hvor jeg blev født", sagde han og bød mig plads ved bordet i sit køkken, mens hustruen fandt kaffekopperne frem.

Hans forældre havde været nygifte og bristefærdige af forventninger, da de kom til Kanton i Sydchina i foråret 1938. Hans far havde fået et drømmejob i et danskejet firma, som handlede med silke, skind, sukker, tømmer, hvad som helst, der var efterspurgt enten i Danmark eller Kina.

Da den japanske hær angreb Kanton i efteråret 1938, havde de unge ikke haft andet valg end at forlade deres hjem og flygte ud til den daværende britiske kronkoloni Hongkong, som lå ved kysten, kun en times kørsel væk i bil. Farens firma havde hovedsæde i Hongkong, så selvom der var slået skår i forventningerne, havde de to unge stadig set lyst på fremtiden. Som bevis herpå var han selv kommet til verden godt to år senere, i februar 1941.

Men i løbet af foråret samlede sorte skyer sig om Hongkong. Japanske tropper rumsterede ved grænsen, og som mange andre mænd meldte hans far sig til Hongkongs frivillige hjemmeværn. Ingen regnede med, at japanerne ville kaste sig ud i noget så hovedløst som at angribe Storbritannien. Men skulle det usandsynlige ske, så ville han denne gang blive og forsvare sit hjem.

Den første lørdag i december 1941 blev alle våbenføre mænd mobiliseret. Hans far skulle møde på en kanonstilling på et kystbefæstningsanlæg på Hongkong-øens sydlige side. En sidste gang havde han taget sin kone og søn i favnen.

Det japanske angreb kom den 8. december tidligt om morgenen. Hongkongs guvernør Young overgav sig til general Sakai 1. juledag. Tusinder var dræbt, flere slemt sårede. Hans forældre havde mistet alt bortset fra nogle få ting, hans mor nåede at få med, da hun med

ham på armen flygtede hjemmefra, den morgen bomberne begyndte at falde over byen. I de følgende uger havde de fundet sammen med nogle andre europæiske kvinder og børn i et hus med en stor kælder. Hver dag havde været en kamp for at skaffe noget at spise og drikke.

Da Hongkong overgav sig, fik den danske konsul i byen samlet danske kvinder og børn i sit hjem, hvor de var i sikkerhed, til den japanske "sejrsfejring" var overstået. Hans far havde overlevet krigshandlingerne, men blev japansk krigsfange og anbragt i en lejr på fastlandet.

I de følgende måneder blev slemt til værre. Der var mangel på alt, især mad, mælk, medicin og sikkerhed. Fangerne blev syge af hårdt tvangsarbejde, utilstrækkelig kost og dårlige sanitære forhold. Snart begyndte de første at bukke under, og hver dag havde sine dødsfald. Hans far, som før krigen havde været ung og stærk, døde efter 11 måneders fangenskab uden besøg. Moren fik budskabet om sin mands død to uger senere.

Efter nogle måneder fik hun og drengen japanernes tilladelse til at rejse til Shanghai, hvor der var mere sikkert og bedre mulighed for at få hjælp fra det danske samfund. Shanghai blev deres hjem, til krigen sluttede. Han huskede kolde vintre, at han havde leget med træbiler på gulvet, at hans mor havde taget ham med til en nærliggende park, mange cykler, mange katte, at han var i børnehave med kinesiske

ske og vestlige børn, når hans mor skulle på arbejde; og han huskede, at deres hjem var et værelse, som lå i en hvid bygning, måske på anden sal. Han havde også vist mig en kuvert:

*Mrs. Christensen, Clement's Apts,
Rue Lafayette, room 74, Shanghai*

Mon det stadig eksisterede?

Jeg sidder på et hotelværelse i Jing'an-kvarteret. Det er formiddag; airconditionen kører om kap med en højtstående sol. I går, på Shanghais Hovedbibliotek, fandt jeg ud af, at Rue Lafayette efter befrielsen havde fået sit kinesiske navn tilbage: Fuxing Zhong Lu. Bibliotekaren var sikker på, at Clement's Apartments stadig eksisterede og skrev adressen med kinesiske skrifttegn.

På gaden springer jeg ind i den første ledige taxi, viser ham sedlen med adressen og tilføjer usikkert: "Fuxing Zhong Lu". Og til min overraskelse forstår han det straks og slår taximetret til.

“Du taler godt kinesisk,” siger han på engelsk og betragter mig i bakspejlet. Han er en mager halvgamling med et drenget udtryk. “Hvor kommer du fra, Amerika?”

Jeg fortæller, at jeg er fra Danmark. Tilsyneladende er han i snakkehumør; han fortæller, at han lærte engelsk ved at se fjernsyn.

“CNN, NBC og selvfølgelig ABC,” ler han højt.

Jeg griner med, så snart jeg forstår pointen.

“Du kan kalde mig Jerry,” siger han, “næste måned bliver jeg bedstefar; jeg bliver opgraderet, ha, ha, ha.”

Det ser ud til at blive en vittig tur; bare han ikke glemmer, hvor vi skal hen.

“Shanghai har mange højhuse, godt for nakken. Har du problemer med ryggen, så rejs til Japan, der bukker de hele tiden. Det er godt for ryggen, ha, ha, ha.”

Jerry elsker sin fødeby, selv om priserne på boliger nu er så astronomiske, at almindelige mennesker ikke kan bo i store dele af byen. Jeg ser ud, mens han snakker. Vi kører i smalle grønne korridorer af platantræer, passerer utallige småbutikker: dametøj, frugt, te, dame-sko, frisk fisk i glasbassiner, børnetøj, damefrisør, herretøj, parfume, dametøj, smykker, kød ... og pludselig.

“Det er her!” Jerry kører ind til siden og peger på ejendommen overfor. Den lyse facade er delvist skjult af trækrønerne. Jeg betaler det latterligt lave beløb af 23 kroner.

“Vi ses!” siger Jerry og svinger ud fra kantstenen. Gennem bilens åbne vindue råber han: “Sig aldrig det til din læge, ha, ha, ha!”

Ejendommen består af to bygninger forbundet med en lav mur med et rundbuet indgangsparti. En portner i et hus til venstre ser op, da jeg viser mig. Han forventer, at jeg meddeler mit ærinde. I få sætninger fortæller jeg om den unge kvinde og hendes toårige søn, som kom til Shanghai i 1943.

“Hun boede i lejlighed 74,” siger jeg og tilføjer i et opmuntrende tonefald, at jeg meget gerne vil se stedet.

“Vi har ingen lejlighed med nummer 74. Eksisterer ikke!”

“Er De helt sikker?”

Han nikker.

Har Jerry alligevel været uopmærksom, sat mig af et forkert sted? Jeg træder ud på gaden, men ser så en marmorplade på muren til venstre for indgangen.

“Er det o.k., at jeg ser mig lidt omkring?”

Portneren trækker på skulderen.

Clement's Apartments består af hele fem treetages huse: et i midten, de fire andre i hver sit hjørne. Facaden på stueetagen er opført i røde mursten, første og anden sals facade er hvidpudset, røde mursten fortsætter langs hjørner og rundt om vinduerne. Skorstene over det røde tegltag bekræfter, at vintermånedene kan være kolde.

Jeg går ind i en mørk opgang. Bortset fra de pudsede vægge er alt andet træ. Slidte lyse trappetrin, omhyggeligt udskårne gelænder og balustre, som er malet lysegrå, det samme er døre og karme. Dagslyset slipper ind gennem et smalt vindue på hver repos og vandrer rundt i den støvede trappeopgang. Intet ser ud til at være forandret siden 1929. Og så alligevel. Numrene på hver lejlighed er malet med hvide tal på hoveddøren og på en tilhørende brevkasse i bunden af opgangen. Stuelejligheder fra 101-109, første sal 201-209, anden sal 301-309.

En halv time bruger jeg på at undersøge de fire øvrige bygninger. Samme resultat. Ingen steder er der en lejlighed med nummer 74.

Udenfor i gården rejser en gammel hund sig halvt op. Det ene øre hænger, det andet står op. Den sender mig et undersøgende blik, aner min skuffelse, snøfter og lægger sig igen. Jeg går tilbage til den første bygning. Der havde været en åben dør et sted; jeg havde hørt mænd snakke.

Det er en violinbyggers værksted. Han er først i tresserne. Arbejdsbordet er fyldt med specialknive, små mejsler, tommelfingerstore høvle, lim og pensler i bøtter, en tekop, tegninger, en halvfærdig violin. Langs alle vægge hænger færdige violiner, bratscher og celloer, hver på sin knage. Jeg bliver mødt af nysgerrige ansigter og en behagelig duft af friskt træ, lak og te. Violinbyggeren har selskab af tre modne mænd, som sidder ved et hjørnebord, mens de nyder at se ham arbejde.

Jeg bliver tilbudt en kop jasminte og fortæller igen historien om kvinden, drengen, Hongkong, og om hvordan de fandt sikkerhed i værelse 74 i Clement's Apartment.

Jo ... det kan godt passe. Der boede mange udlændinge her før og under krigen. Men nummer 74 har man aldrig hørt om. Mændene ser på hinanden og ryster på hoveder i enighed. Måske er jeg gået forkert? Jeg tror det ikke, men jeg siger ikke noget, nipper bare til jasminteen. Nummer 74, meget mærkeligt, nej, det har vi da aldrig hørt om. Jeg hører en af dem nævne en fru Wang, som har boet på stedet længere end nogen anden.

"Lad os gå ud og undersøge det," siger den yngste af mændene og rejser sig resolut. Jeg kan bare kalde ham *Michael*. Han er ingeniør og bor i USA, hvor han arbejder for en bilproducent. Michael er specialist i at udvikle miljøvenlige biler. Han er hjemme for at besøge sine forældre.

Sammen undersøger vi brevboksene i bunden af hver opgang. Ingen nummer 74. Kan numrene være blevet ændret, tænker jeg højt. Måske havde lejlighederne engang hvert sit individuelle nummer. I fællesskab giver vi os til at regne. Fem blokke, hver på tre etager, hver med fem til otte lejligheder, det vil give ... mindst 100. Hvis man er startet med nummer 1, så har der også været en nummer 74.

Fru Wang bor i en stuelejlighed. Døren står åben. Michael banker på karmen. Hun dukker op med et irriteret ansigt. Michael undskylder og begynder at forklare, mens fru Wang inspicerer mig. I det sekund Michael siger "værelse nr. 74", afbryder hun højt og hårdt.

"Det har vi ikke! Jeg har boet her siden 1958 og har aldrig hørt om nummer 74." Michael giver ikke op. Måske er numrene blevet ændret efter befrielsen. Hun holder blikket på mig. Er jeg virkelig rejst hele vejen fra Danmark for at finde sådan en lejlighed? Michael nikker. Er nogle af bebyggelsens gamle papirer bevaret? Hun affejer det med en håndbevægelse, men hun husker, at brevboksene for mange år siden blev malet sorte.

En halv time senere – efter at have inspiceret lugen til adskillige sorte brevbokse – bliver vedholdenhed belønnet. På lågen af en brevboks i en af de fem blokke kan man svagt ane konturerne af tallet "68" under den sorte maling. Michael tæller ivrigt videre til lågen, som potentielt kan være nummer 74. Hvid maling siger "308". Michael tænder mobiltelefonens lys og sætter ansigtet tæt på. Der er noget under malingen, men er det ...

Og så med ét springer vi op ad trappen og står øjeblikket efter foran en dør, der med hvid skrift bærer tallene 307-308-309. Værelser slået sammen til én lejlighed? Michael puffer og peger. Over døren, til højre, på karmtræet kan man se nogle små tal malet med støvet gullig farve, 73-74-75.

Han banker på. En ældre kvinde åbner og ser forvirret på os. Også hun får historien om kvinden, drengen og Hongkong. Vil vi komme ind? Jo, meget gerne. Jeg træder ind i korridoren, passerer køkkenet, komfuret er nyt og elektrisk, køkkenskabene oprindelige. Det samme er dørene til værelserne, håndtag og de elektriske kontakter. Værelse 74 er vel tolv kvadratmeter med et stort vindue mod hovedindgangen og platantræerne.

Lidt efter går jeg ned ad trappen, holder fastere om gelænderet, som også hun og drengen har holdt om. Jeg vinker til portneren og går ud på Fuxing Zhong Lu. På den anden side står fru Wang og taler med en ung kvinde. Hun sender mig et bredt smil. På vej mod parken, hører jeg hende fortælle om en udenlandsk kvinde og hendes søn, som for længe siden boede i værelse 74.

Frode Z. Olsen, tidl. politiattaché i Beijing, 2008-2013,
nu forfatter til flere bøger om Kina.